

Kohtute seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (kohtuhaldusmudel)

§ 1. Kohtute seaduse muutmine

Kohtute seaduses tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 9 lõike 3 teises lauses asendatakse tekstiosa „määrab valdkonna eest vastutav minister“ tekstiosaga „otsustab kohtute haldus- ja arendusnõukogu“;

2) paragrahvi 9 lõige 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Maakohtu struktuuri ja kohtuteenistujate koosseisu kinnitab kohtu esimees. Struktuuri ja kohtuteenistujate koosseisu kinnitamisel lähtutakse käesoleva seaduse §-s 43 sätestatust.“;

3) paragrahvi 10 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Maakohtu tööpiirkonna kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega kohtute haldus- ja arendusnõukogu ettepanekul.“;

4) paragrahv 11 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Maakohtu kohtunike koguarvu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega kohtute haldus- ja arendusnõukogu ettepanekul.

(2) Kohtunike arvulise jagunemise maakohtute vahel otsustab kohtute haldus- ja arendusnõukogu, kuulanud ära maa- ja ringkonnakohtute esimeeste arvamuse.“;

5) paragrahvi 12 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Maakohtu esimees nimetatakse esimese ja teise astme kohtunike seast seitsmeks aastaks. Kohtu esimehe nimetab kohtute haldus- ja arendusnõukogu, kuulanud ära selle kohtu üldkogu arvamuse, mille esimeheks kohtunik nimetatakse. Kohtu esimehe konkursi korraldamiseks moodustab kohtute haldus- ja arendusnõukogu konkursikomisjoni. Kohtu esimehele esitatavad täpsemad nõuded ja konkursi korraldamise korra kehtestab kohtute haldus- ja arendusnõukogu.“;

6) paragrahvi 12 lõike 2 esimesest lausest jäetakse välja sõnad „oma pädevuse piires“;

7) paragrahvi 12 lõiget 3 täiendatakse punktiga 1¹ järgmises sõnastuses:

„1¹) korraldab kohtuasutuse haldamist koostöös kohtuhaldusteenistusega ulatuses, mis ei ole kohtuhaldusteenistuse pädevuses.“;

8) paragrahvi 12 lõike 3 punktis 2 asendatakse sõna „kohtudirektori“ sõnadega „kohtuhaldusteenistuse direktori“;

9) paragrahvi 12 lõigetes 4, 5 ja lõike 12 teises lauses, § 24 lõike 4 sissejuhatavas lauseosas ja lõikes 5, § 36 punktis 2, § 45 lõikes 2 ja § 57 lõikes 1 asendatakse sõnad „valdkonna eest vastutav minister“ tekstiosaga „kohtute haldus- ja arendusnõukogu“ vastavas käändes;

10) paragrahvis 14, § 34 lõikes 3, § 37 lõikes 4¹ ja § 99¹ lõike 2 esimeses lauses asendatakse sõnad „kohtute haldamise nõukoda“ tekstiosaga „kohtute haldus- ja arendusnõukogu“ vastavas käändes;

11) paragrahvi 15 lõikes 4, § 16 lõikes 4 ja § 16¹ lõikes 3 asendatakse sõna „kohtudirektor“ sõnadega „kohtu esimees“ vastavas käändes;

12) paragrahvi 18 lõige 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Kohtumajad asuvad halduskohtu tööpiirkonnas, mille kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega kohtute haldus- ja arendusnõukogu ettepanekul.“;

13) paragrahvi 18 täiendatakse lõikega 3¹ järgmises sõnastuses;

„(3¹) Kohtumajade täpsed asukohad otsustab kohtute haldus- ja arendusnõukogu. Iga kohtumaja asukoht on ka halduskohtu asukoht.“;

14) paragrahvi 18 lõige 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Halduskohtu struktuuri ja kohtuteenistujate koosseisu kinnitab kohtu esimees. Struktuuri ja kohtuteenistujate koosseisu kinnitamisel lähtutakse käesoleva seaduse §-s 43 sätestatust.“;

15) paragrahv 19 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Halduskohtu kohtunike koguarvu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega kohtute haldus- ja arendusnõukogu ettepanekul.

(2) Kohtunike arvulise jagunemise halduskohtute vahel otsustab kohtute haldus- ja arendusnõukogu, kuulanud ära halduskohtute esimeeste ja ringkonnakohtute esimeeste arvamuse.“;

16) paragrahvi 22 lõikes 6 asendatakse tekstiosa „määrab valdkonna eest vastutav minister“ tekstiosaga „otsustab kohtute haldus- ja arendusnõukogu“;

17) paragrahvi 22 lõige 7 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(7) Ringkonnakohtu struktuuri ja kohtuteenistujate koosseisu kinnitab kohtu esimees. Struktuuri ja kohtuteenistujate koosseisu kinnitamisel lähtutakse käesoleva seaduse §-s 43 sätestatust.“;

18) paragrahv 23 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Ringkonnakohtu kohtunike koguarvu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega kohtute haldus- ja arendusnõukogu ettepanekul.

(2) Kohtunike arvulise jagunemise ringkonnakohtute vahel otsustab kohtute haldus- ja arendusnõukogu, kuulanud ära ringkonnakohtute esimeeste arvamuse.“;

19) paragrahvi 38 lõike 3 punktis 3 asendatakse tekstiosa „kohtute haldamise nõukoja“ tekstiosaga „kohtute haldus- ja arendusnõukogu“;

20) paragrahv 38³ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 38³. Kohtute haldus- ja arendusnõukogu ülesannete üleandmine Riigikohtu esimehele

Kui kohtute haldus- ja arendusnõukogu ei saa erakorralise või sõjaseisukorra ajal kokku tulla, võib edasilükkamatute vajaduste korral täita kohtute haldus- ja arendusnõukogu ülesandeid Riigikohtu esimees.“;

21) paragrahvi 39 lõiked 1–3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Esimese ja teise astme kohtuasutuste haldamist korraldab kohtute haldus- ja arendusnõukogu.

(2) Valdkonna eest vastutav minister võib oma pädevusse kuuluva kohtuhaldusülesande anda üle kohtute haldus- ja arendusnõukogule.

(3) Valdkonna eest vastutaval ministril ja kohtute haldus- ja arendusnõukogul ei ole käsu- ega distsiplinaarvõimu kohtunike suhtes.“;

22) paragrahvi 39 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses:

„(1¹) Seaduses sätestatud juhul täidab kohtuhaldusülesandeid Justiitsministeerium.“;

23) paragrahv 40 tunnistatakse kehtetuks;

24) seadust täiendatakse §-ga 40¹ järgmises sõnastuses:

„§ 40¹. Kohtute haldus- ja arendusnõukogu koosseis ja töökorraldus

(1) Kohtute haldus- ja arendusnõukokku kuuluvad Riigikohtu esimees, kaks ringkonnakohtu kohtunikku, kolm esimese astme kohtunikku, kaks Riigikogu liiget, Advokatuuri juhatuse nimetatud vandeadvokaat, riigi peaprokurör või tema poolt nimetatud riigiprokurör ja õiguskantsler või tema poolt nimetatud esindaja.

(2) Nõukogu kohtunikest liikmed, välja arvatud Riigikohtu esimehe, valib kohtunike täiskogu kolmeks aastaks. Üks esimese astme kohtunikest peab olema tsiviilvaldkonna maakohtunik, üks süüteovaldkonna maakohtunik ja üks halduskohtunik. Ühest kohtust ei saa nõukokku kuuluda rohkem kui üks kohtunik. Kohtu esimees ei või nõukokku kuuluda.

(3) Nõukogu kohtunikust liikme volitused lõpevad, kui ta vabastatakse kohtunikuametist või kui ta nimetatakse kohtu esimeheks.

(4) Nõukogu kohtunikust liikme äraolekul asendab teda kohtunike täiskogu valitud asendusliige. Asendamise korral ei pea järgima käesoleva paragrahvi lõike 2 teises ja kolmandas lauses sätestatud nõudeid. Asendamise korra kehtestab nõukogu.

(5) Nõukogu kohtunikest liikmete ja asendusliikmete valimise korra kehtestab kohtunike täiskogu.

(6) Valdonna eest vastutav minister või tema esindaja võib nõukogu töös osaleda sõnaõigusega.

(7) Nõukogu juhib ja esindab nõukogu esimees, kelleks on Riigikohtu esimees. Esimehe asendamise kord määratakse kindlaks nõukogu kodukorras.

(8) Nõukogu on otsustusvõimeline, kui kohal on üle poole liikmetest. Nõukogu võtab otsuseid vastu kohalolijate lihthälteenamusega. Nõukogu täpsem töökorraldus nähakse ette kodukorras, mille nõukogu kinnitab oma koosseisu kahekolmandikulise hälteenamusega.

(9) Nõukogu vähendab oma kohtunikust liikme töökoormust, välja arvatud Riigikohtu esimehe töökoormust, õigusemõistmisel nõukogu liikme kohustuste täitmiseks vajalikus määras. Nõukogu liikmele, kes ei ole kohtunik, võib maksta tasu, mille suuruse ja maksmise alused kehtestavad nõukogu kohtunikest liikmed lihthälteenamusega. Nõukogu liikmele hüvitatakse nõukogu töös osalemiseks vajalikud kulud.“;

25) paragrahv 41 tunnistatakse kehtetuks;

26) seadust täiendatakse §-dega 41¹–41³ järgmises sõnastuses:

„§ 41¹. Kohtute haldus- ja arendusnõukogu pädevus

(1) Kohtute haldus- ja arendusnõukogu:

1) suunab ja koordineerib kohtuasutuste haldamist ja arendamist;

2) kavandab kohtute arendamist ning kinnitab esimese ja teise astme kohtute arengueesmärgid, kuulanud ära valdkonna eest vastutava ministri arvamuse ning kontrollib arengueesmärkide täitmist;

3) teeb Justiitsministeeriumile ettepanekuid kohtukorraldust, -teenistust ja -menetlusi puudutavate õigusaktide eelnõude väljatöötamiseks ning annab nende kohta arvamusi;

4) esitab valdkonna eest vastutavale ministrile esimese ja teise astme kohtute ning kohtuhaldusteenistuse eelarvete eelnõu ning kinnitab esimese ja teise astme kohtute eelarve jaotuse kohtute ja kohtuhaldusteenistuse vahel;

5) korraldab kohtuasutuste eelarvevahendite kasutamist ja nende üle arvestuse pidamist;

6) teeb valdkonna eest vastutavale ministrile ettepaneku kohtu tööpiirkonna määramiseks

7) otsustab maakohtute ja halduskohtute kohtumajade täpsed asukohad ning ringkonnakohtute täpsed asukohad;

8) teeb valdkonna eest vastutavale ministrile ettepaneku kohtunike arvu määramiseks ning otsustab kohtunike arvu kohtutes;

9) nimetab ametisse ja vabastab ametist kohtu esimehe ning teostab tema üle järelevalvet;

10) määrab kindlaks kohtuhaldusteenistuse ülesanded ja struktuuri ning teostab kohtuhaldusteenistuse üle teenistuslikku järelevalvet;

11) nimetab ametisse ja vabastab ametist kohtuhaldusteenistuse direktori;

- 12) arutab läbi Riigikohtu esimehe poolt Riigikogule esitatava ülevaate kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta;
- 13) arutab teisi küsimusi valdkonna eest vastutava ministri algatusel;
- 14) täidab teisi seaduses sätestatud ülesandeid ning arutab ja otsustab muid kohtute haldamise seisukohalt olulisi küsimusi.

(2) Nõukogu võib seaduse või muu õigusaktiga kohtule või kohtu esimehele pandud kohtuhaldusülesande anda üle kohtuhaldusteenistusele.

(3) Nõukogu võib teha otsuseid ja anda juhiseid. Nõukogu otsused ja juhised ning koosolekute protokollid avaldatakse nõukogu veebilehel.

§ 41². Kohtuhaldusteenistus

(1) Kohtuhaldusteenistus on kohtuid teenindav õigusemõistmise volitusteta Tartu Ringkonnakohtu struktuuriüksus, mis täidab käesolevas seaduses sätestatud ning kohtute haldus- ja arendusnõukogu antud ülesandeid.

(2) Kohtuhaldusteenistus on aruandekohustuslik nõukogu ees. Nõukogu võib anda kohtuhaldusteenistusele juhiseid.

(3) Kohtuhaldusteenistuse struktuuri kinnitab kohtute haldus- ja arendusnõukogu.

(4) Kohtuhaldusteenistust juhib kohtuhaldusteenistuse direktor, kelle nimetab ametisse ja vabastab ametist nõukogu.

(5) Kohtuhaldusteenistuse direktor nimetatakse ametikohale viieks aastaks, kuid mitte rohkem kui kaheks ametiajaks järjest.

(6) Kohtuhaldusteenistuse direktor:

- 1) kinnitab kohtuhaldusteenistujate koosseisu;
- 2) nimetab ametisse ja vabastab ametist kohtuhaldusteenistuse koosseisu kuuluvad ametnikud või sõlmib ja lõpetab töötajatega töölepingu;
- 3) annab kohtuhaldusteenistuse töö korraldamiseks teenistusalaseid akte;
- 4) täidab muid kohtute nõukogu antud ülesandeid.“;

27) paragrahvi 42 lõikest 2¹ jäetakse välja tekstiosa „kohtuteenistujate ülesanded,“;

28) paragrahv 43 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Esimese ja teise astme kohtute eelarve kinnitab valdkonna eest vastutav minister riigieelarve seadusena jõustumisest alates kahe kuu jooksul. Esimese ja teise astme kohtute ning kohtuhaldusteenistuse eelarved kinnitab kohtute haldus- ja arendusnõukogu.

(2) Esimese ja teise astme kohtute ning kohtuhaldusteenistuse eelarvete eelnõu valmistab ette kohtuhaldusteenistuse direktor koostöös kohtute esimeestega ning esitab kinnitamiseks kohtute haldus- ja arendusnõukogule. Kohtute haldus- ja arendusnõukogu esitab eelarve eelnõu kinnitamiseks valdkonna eest vastutavale ministrile.“;

29) paragrahvi 45 lõige 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Kohtuteenistujate üle teostab järelevalvet kohtu esimees. Kohtuhaldusteenistuse teenistujate üle teostab järelevalvet kohtuhaldusteenistuse direktor. Kohtuhaldusteenistuse direktori üle teostab järelevalvet kohtute haldus- ja arendusnõukogu.“;

30) paragrahv 46 tunnistatakse kehtetuks;

31) paragrahvi 53 lõike 2 esimene lause muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Avaliku konkursi esimese ja teise astme kohtu kohtuniku vaba koha täitmiseks kuulutab välja kohtute haldus- ja arendusnõukogu.“;

32) paragrahvi 55 lõikes 4 asendatakse sõnad „kohtute haldamise nõukoja“ tekstiosaga „kohtute haldus- ja arendusnõukogu“;

33) paragrahvi 58⁴ lõike 1 esimest lauset täiendatakse pärast sõna „viia“ sõnadega „kohtuhaldusteenistusse või“;

34) paragrahvi 58⁴ lõike 1 teises lauses asendatakse tekstiosa „õiguskantsleriks või riigikontrolöriks“ tekstiosaga „õiguskantsleriks, riigikontrolöriks või kohtuhaldusteenistuse direktoriks“;

35) paragrahvi 76 lõikes 8 asendatakse tekstiosa „kooskõlastatult kohtute haldamise nõukojaga valdkonna eest vastutav minister määrusega“ tekstiosaga „kohtute haldus- ja arendusnõukogu“;

36) paragrahvi 85 lõikes 3 ja §-s 127¹ asendatakse sõnad „valdkonna eest vastutav minister“ tekstiosaga „kohtute haldus- ja arendusnõukogu“;

37) paragrahvi 112 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

(1) Rahvakohtunikule makstava tasu suuruse ja maksmise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega, kuulates ära kohtute haldus- ja arendusnõukogu arvamuse.“;

38) paragrahvi 112 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses:

„(1¹) Valdonna eest vastutav minister ei tohi määrusega kehtestatavat rahvakohtuniku tasu suurust vähendada.“;

39) paragrahv 114¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Kohtunikuabide koguarvu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega kohtute haldus- ja arendusnõukogu ettepanekul.“

(2) Kohtunikuabide jagunemise kohtute vahel otsustab kohtute haldus- ja arendusnõukogu, kuulanud ära maakohtu esimehe arvamuse.“;

40) paragrahvi 119 lõike 1 punktid 4 ja 5 tunnistatakse kehtetuks;

41) paragrahvi 122¹ lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Kohtunikuabi suhtes võib distsiplinaarmenetluse algatada kohtu esimees.“;

42) paragrahvi 125 lõike 1 punktid 1, 2 ja 4–7 ning lõiked 2–5 tunnistatakse kehtetuks;

43) paragrahvi 125 lõike 1 punkt 3 ja § 126 lõige 2 tunnistatakse kehtetuks;

44) seadust täiendatakse §-ga 130³ järgmises sõnastuses:

„§ 130³. Kohtute haldus- ja arendusnõukogu moodustamine

(1) Käesoleva seaduse §-s 40¹ sätestatud kohtute haldus- ja arendusnõukogu alustab tööd 2025. aasta 1. aprillil.

(2) Enne 2025. aasta 1. aprilli kehtestab käesoleva seaduse § 40¹ lõikes 5 sätestatud kohtute haldus- ja arendusnõukogu liikmete ja asendusliikmete valimise korra kohtute haldamise nõukoda.“;

45) seadust täiendatakse §-dega 130⁴ ja 130⁵ järgmises sõnastuses:

„130⁴. Kohtuhaldusteenistuse moodustamine

Käesoleva seaduse §-s 41² sätestatud kohtuhaldusteenistus alustab tööd 2026. aasta 1. jaanuaril.

§ 130⁵. Kohtuhaldusteenistuse direktori nimetamine

Käesoleva seaduse § 41² lõike 4 alusel nimetatakse kohtuhaldusteenistuse direktor ametisse hiljemalt 2025. aasta 1. septembriks.“;

46) seadust täiendatakse §-dega 131⁶ ja 131⁷ järgmises sõnastuses:

„§ 131⁶. Kohtudirektori volituste lõppemine

Enne 2026. aasta 1. jaanuari nimetatud kohtudirektorite volitused kehtivad kuni 2025. aasta 31. detsembrini.

§ 131⁷. Kohtute haldamise nõukoja volituste lõppemine

Enne 2025. aasta 1. aprilli kehtinud kohtute haldamise nõukoja volitused kehtivad kuni 2025. aasta 31. märtsini.“.

§ 2. Avaliku teenistuse seaduse muutmine

Avaliku teenistuse seaduse § 11 lõike 6 kolmandas lauses, § 14 lõike 3 teises lauses, § 18 lõike 7 teises lauses, § 31 lõike 7 teises lauses ja § 63 lõike 2 kolmandas lauses asendatakse tekstiosa „valdkonna eest vastutav minister, kuulates ära kohtute haldamise nõukoja arvamuse“ tekstiosaga „kohtute haldus- ja arendusnõukogu“.

§ 3. Kaitseväge teenistuse seaduse muutmine

Kaitseväe teenistuse seaduse § 39 lõike 1 punktis 7 asendatakse sõnad „kohtute haldamise nõukoda“ tekstiosaga „kohtute haldus-ja arendusnõukogu“.

§ 4. Riigieelarve seaduse muutmine

Riigieelarve seaduses tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 35 lõige 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Justiitsministeeriumi eelarve projekti juurde lisatakse kohtute haldus- ja arendusnõukogu arvamus maakohtutele, halduskohtutele ja ringkonnakohtutele planeeritud vahendite kohta.“;

2) paragrahvi 37 lõikes 3 asendatakse sõnad „kohtute haldamise nõukoja“ tekstiosaga „kohtute haldus- ja arendusnõukogu“.

§ 5. Seaduse jõustumine

(1) Käesolev seadus jõustub 2025. aasta 1. aprillil.

(2) Käesoleva seaduse § 1 punktid 19, 24, 44 ja 46 jõustuvad 2025. aasta 1. jaanuaril.

(3) Käesoleva seaduse § 1 punkt 8 jõustub 2025. aasta 1. septembril.

(4) Käesoleva seaduse § 1 punktid 1, 2, 4, 6, 7, 11–18, punktis 26 esitatud kohtute seaduse § 40¹ lõike 1 punktid 7 ja 8, punktid 27, 29, 33, 35, 36 ja 39–42 jõustuvad 2026. aasta 1. jaanuaril.

Lauri Hussar
Riigikogu esimees
Tallinn, 2024. a

Algatab Vabariigi Valitsus 2024. a

Vabariigi Valitsuse nimel
(allkirjastatud digitaalselt)

Valitsuse nõunik